

NOTITIA **HUNGARIAE** NOVAE
HISTORICO GEOGRAPHICA

ELABORAVIT
MATTHIAS BEL.

COMITATUUM INEDITORUM
TOMUS SEXTUS
IN QUO CONTINENTUR
**COMITATUS ABAUVÁRIENSIS, GÖMÖRIENSIS,
THORNENSIS ET BORSODIENSIS**

N O T I T I A
HUNGARIAE
N O V A E
H I S T O R I C O G E O G R A P H I C A ,
D I V I S A I N P A R T E S Q U A T U O R ,

Q U A R U M
P R I M A , H U N G A R I A M C I S - D A N U B I A N A M ; A L T E R A , T R A N S - D A N U B I A N A M , T E R T I A , C I S -
T I B I S C A N A M , Q U A R T A , T R A N S - T I B I S C A N A M :

Universim XLVIII. Comitatus designatam,
E X P R O M I T .

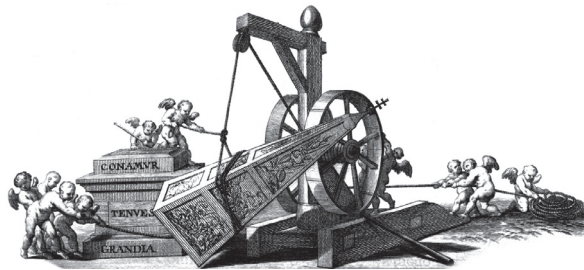
*Regionis Situs, Terminos, Montes, Campos, Fluvios, Lacus, Thermas, Caeli, Solique ingenium, Naturae munera & prodigia;
Incolas variarum Gentium, atque harum mores; Provinciarum Magistratus; Illustres Familias; Urbes, Arces, Oppida, & Vicos
propemodum omnes; Singulorum praeterea, Ortus & Incrementa, Belli Pacisque Conversiones, & Praesentem Habitum;*

Fide optima, Adcuratione summa,
E X P L I C A T .

OPUS, HUCUSQUE DESIDERATUM, & IN COMMUNE UTILE.
ELABORAVIT

M A T T H I A S B E L .

C O M I T A T U M I N E D I T O R U M
T O M U S S E X T U S
I N Q U O C O N T I N E N T U R C O M I T A T U S A D H U C I N M S S . H A E R E N T E S
P A R T I S T E R T I A E
C I S - T I B I S C A N A E ,
H O C E S T ,
**COMITATUS ABAUVÁRIENSIS, GÖMÖRIENSIS,
THORNENSIS ET BORSODIENSIS.**

BUDAPESTINI
SUMPTIBUS INSTITUTI HISTORICI SEDIS CENTRALIS
STUDIORUM PHILOSOPHICORUM
ANNO MMXX.

OPERI EDENDO PRAEFUIT ET PRAEFATUS EST
GREGORIUS TÓTH

TEXTUM RECENSUERUNT NOTISQUE INSTRUXERUNT
BERNADETT BENEI
ZOLTANUS GŐZSY
RUDOLPHUS JARMALOV
GREGORIUS TÓTH
PETRUS TÓTH

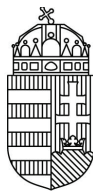
PRAEFATIONES IN LINGUAM ANGLICAM CONVERTIT
IOHANNES HIDEG

NOTAS EXPLICATORIAS IN LINGUAM LATINAM CONVERTIT
GREGORIUS TÓTH

TEXTUM SECUNDIS CURIS RECENSUIT
BLASIUS DÉRI

LIBRUM IN HANC FORMAM REDEGIT
GEORGIUS DOMOKOS

A kötet elkészítését és megjelenését támogatta
a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (K 124884).

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Történettudományi
Intézet**

ISBN 978-963-416-221-6

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet,

Benei Bernadett, Gőzsy Zoltán, Jarmalov Rezső, Tóth Gergely, Tóth Péter, Hideg János, 2020

TARTALOMJEGYZÉK & CONTENTS

ELŐSZÓ	9
FOREWORD	11
RÖVIDÍTÉSEK – ABBREVIATONS	13
COMITATUS ABAUJVÁRIENSIS	15
Abaúj vármegye – Bevezetés	17
Abaúj county – Introduction	31
COMITATUS ABAUJVÁRIENSIS	47
PARS GENERALIS	47
Membrum prius Physicum	47
Membrum posterius Politicum	53
PARS SPECIALIS	58
Membrum I. De Processu Cassoviensi	58
Sectio I. De libera regiaque urbe Cassovia	58
Sectio II. De oppidis et castellis Processus Cassoviensis	123
Sectio III. De vicis Processus Cassoviensis	125
Membrum II. De Processu Füzériensi	129
Sectio I. De arcibus, sacerdotiis et oppidis Processus Füzériensis	129
I. Arx Füzér	129
II. Arx Szaláncz	131
III. Castrum Ujvár	137
IV. Praepositura Mislyensis	139
V. Abbatia B. V. Mariae de Széplak	140
VI. Oppidum Telki-Bánya	140
Sectio II. De vicis Processus Füzériensis	141
§. I. Ditio arcis Füzér	142
§. II. Ditio arcis Szaláncz	142
§. III. Vici Praepositurae Mislyensis	144
§. IV. De vicis Abbatiae B. V. Mariae de Széplak	144
§. V. De vicis Arci Terebes accensis	145
§. VI. Vici variorum	147
Membrum III. De Processu Cserehatensi	151
Sectio I. De arce et oppidis Processus Cserehatensis	151
I. Arx Jászó	151
II. Oppidum Jászó	159
III. Oppidum Also-Meczenzéff	163
IV. Oppidum Felső-Meczenzéff	165
V. Oppidum Szepsi	166
Sectio II. De vicis Processus Cserehátensis	169

Membrum IV. De Processu Szikszoviensi	179
Sectio I. De oppidis Processus Szikszoviensis	179
I. Oppidum Szikszó	180
II. Oppidum Szántó	187
III. Oppidum Góntz	188
Sectio II. de arcibus Processus Szikszoviensis	189
I. Arx Regécz	189
II. Arx Boldókő	193
III. Arx Omodea	194
Sectio III. De vicis Processus Szikszoviensis	194
§. I. Vici ditionis Regécziensis	194
§. II. Vici ditionis Bódogkőiensis	195
§. III. Vici variorum	196
COMITATUS GÖMÖRIENSIS	201
Gömör vármegye – Bevezetés	203
Gömör county – Introduction	211
COMITATUS GÖMÖRIENSIS	221
PARS PRIOR GENERALIS	221
Membrum Physicum	221
Membrum secundum Politicum	227
PARS SPECIALIS	233
Sectio I. [!] De Processu Rosnaviensi	233
Articulus I. De Districtu Rosnaviensi, et huius oppido unico Rosnavia	233
Articulus II. De vicis Districtus Rosnaviensis	240
Sectio II. De Districtu Csetnekiensi	243
Articulus I. De oppido Csetnek	243
Articulus II. De oppido Tobschau	245
Articulus III. De oppido Pelschöztz	246
Articulus IV. De vicis Districtus Csetnekiensis	247
Sectio III. De Districtu Murányensi	250
Articulus I. De arce Murányensi	250
Articulus II. De oppidis Districtus Murányensis	250
§. I. Nagy-Rőcze	250
§. II. Oppidum Jólsva	251
Articulus III. De vicis Districtus Murányensis	252
I. De vicis Vallis Granensis	252
II. De vicis arcis Murány obtutui subiectis	253
III. De vicis ultra Jólsvam secedentibus	254
Sectio IV. De Processu Ratkoviensi	255
Articulus I. De oppido Ratkó	255
Articulus II. De oppido Kövi	256

Articulus III. De vicis Processus Ratkoviensis	257
I. De vicis variorum	257
II. De vicis dominationis Derencsianae, quae et Baloghiensis dicitur	258
Membrum III. [!] De Processu Serkiensi	260
Sectio I. De oppido Rima-Szécs	261
Sectio II. De arce Várgede	261
Sectio III. De vicis Processus Serkiensis	262
Membrum IV. De Processu Putnokiensi	267
Sectio I. De arce Putnok	267
Articulus II. [!] De oppido cognomine Putnok	268
Articulus III. De oppido Sajó-Gömör	269
Sectio II. De vicis Processus Putnokiensis	270
COMITATUS THORNENSIS	277
Torna vármegye – Bevezetés	279
Torna county – Introduction	287
HISTORIA COMITATUS THORNENSIS	295
PARS GENERALIS	295
Membrum I. Physicum	295
Membrum II. Politicum	303
PARS II. SPECIALIS	309
Membrum I. De Processu Superiore	309
Sectio I. De arce et oppido Thorna	309
Sectio II. De vicis Processus Superioris	313
Membrum II. De Processu Inferiore	318
Sectio I. De arce Szádvár	319
Sectio II. De vicis Processus Inferioris	329
COMITATUS BORSODIENSIS	335
Borsod vármegye – Bevezetés	337
Borsod county – Introduction	349
COMITATUS BORSODIENSIS	363
PARS GENERALIS	363
Membrum I. Physicum	363
Membrum II. Politicum	379
PARS II. SPECIALIS	382
Membrum I. [De Processu Miskolcziensi]	382
Sectio I. De situ atque natura Processus Miskolcziensis	382
Sectio II. De arcibus atque oppidis huius processus speciatim	382
I. De arce Diós-Győriensi	382
II. De oppido Miskólcz	386
Sectio III. De pagis et vicis huius processus	391

Membrum II. [De Processu Onodiensi]	395
Sectio I. De situ atque natura Onodiensis Processus	395
Sectio II. De arcibus huius processus	396
I. Onodia	396
II. Cerepia	399
Sectio III. De oppidis huius processus	399
I. Keresztesum	399
II. Kövesdia	401
Sectio IV. De pagis et vicis huius processus	402
Membrum III. [De Processu Szendröiensis]	406
Sectio I. De situ atque natura Processus Szendröiensis	406
Sectio II. De arcibus atque castellis	407
I. De arce Szendröiensis	407
II. De castello Szendröiensis	408
III. De castello Edelino	408
IV. De castro Borsod	408
Sectio III. De oppidis huius processus	408
I. Oppidum Senderő	409
II. Oppidum Aszaló	409
Sectio IV. De pagis et vicis huius processus	409
Membrum IV. [De Processu Szent-peteriensi]	412
Sectio I. De situ atque natura Processus Szent-peteriensis	412
Sectio II. De arcibus huius processus, speciatim de Dedessa	412
Sectio III. De oppidis huius processus: Oppidum Sancti Petri	413
Sectio IV. De pagis et vicis huius processus	414
BIBLIOGRÁFIA – BIBLIOGRAPHY	419
A Bél által (is) idézett művek – Works cited (also) by Bél	419
Források és szakirodalom – Sources and litterature	421
MUTATÓK – INDEXES	427
Helynévmutató – Index of Places	427
Személynévmutató – Index of Names	460

ELŐSZÓ

Szövegkiadás-sorozatunk 6. kötetében Bél Mátyás nagy országleíró művének újabb négy darabját adjuk közre. Abaúj, Gömör, Torna és Borsod vármegyék leírásai mindeddig csak kéziratos másolatokban voltak olvashatók; egyikük sem látott még napvilágot nyomtatásban eredeti latin szöveggel. Ami a fordításokat illeti, Gömör és Torna vármegyék leírásai korábban már megjelentek magyarul, Borsod vármegye ismertetéséből azonban csak néhány kisebb részletet fordítottak le eddig, míg Abaútból még ennyit sem. Nem ok nélkül bizakodunk tehát abban, hogy a jelen kötetet is érdeklődéssel fogadja majd a tudományos kutatás, illetve a szélesebb szakmai közönség: régészek, művészettörténészek, múzeológusok, illetve helytörténészek.

Gyakran hangsúlyoztuk korábban, és most is le kell írunk: Bél *Notitiája* nem egyenletes színvonalú – sem stílusában, sem kidolgozottságában, sem adatoltságában. Ezt a régi tapasztalatunkat igazolja a jelen kötet is. Ami a megszerkesztettséget és kidolgozást illeti, egy-egy vármegyeleírás nívója azon múlott, hogy Bél Mátyásnak volt-e ideje arra, hogy az adatközlők által elküldött anyagot átgyúrja és a saját elképzelései szerint kicsiszolja. Abaúj, Gömör és Torna vármegyék esetében ez valóra vált – mindhárom vármegyeleírás Bél összetéveszthetetlen stílusával ékeskedik. Borsod ismertetését viszont szerzőnk valamilyen okból nem tudta átdolgozni, így az fő adatgyűjtőjének, Matolai Jánosnak a csikorgósabb, dísztelenebb előadásmódjában és jóval kezdetlegesebb kompozíciójában maradt ránk.

Ami az adatoltságot illeti, szintén vegyes a kép. Abaúj leírása eleve kétarcú e tekintetben. A mezővárosok, falvak ismertetése többségében igen informatív, mivel a vármegyének mind a négy járásáról kapott részletes leírást Bél – ezek az adatgyűjtések fenn is maradtak. Sajnos éppen Kassa bemutatása lett szegényes, mert bár a pozsonyi tudós remekül kidolgozta a történelmi részt, a nagy múltú város „jelenéről” kevés érdemleges adatot tudott közölni. Gömör vármegye leírása éppen az ellentéte Kassa ismertetésének: a korabeli állapotok ismertetése, az egyes mezővárosok és falvak bemutatása igen részletes – különösen az egyes települések lakosainak tevékenységéről, kenyérkereseti módszereikről közöl szerzőnk érdekes információkat –, ám a történelmi részek megírását Bél valamilyen okból későbbre halasztotta, ami így végül elmaradt.

A kicsinyke Torna vármegye ismertetéséhez szintén gazdag adatgyűjtést kapott szerzőnk, így a települések bemutatásakor sok érdekes részlet megtudható a szövegből. A legkülönlegesebb fejezete e leírásnak a szádélői és szilicei barlangról szóló rész, illetve az utóbbiról készített keresztmetszeti rajz. Borsod vármegye leírása a már említett Matolai Jánosnak köszönhető, aki személyesen járt a vármegyében 1730 szeptemberében, így az általa írtak helytörténelmi szempontból igen értékesek. Az ismertetés általános részében figyelmet érdemel a vármegyében lévő (gyógy)fürdők leírása, míg a különleges részben Miskolc városról és korabeli lakosairól tudunk meg fontos adatokat – de a falvak ismertetése is egyenletesen jó színvonalú.

A vármegyeleírások szövegének gondozása, kritikai edíciója ezúttal sem volt problémamentes. Gömör és Torna vármegyék leírása esetében szépen szerkesztett, jó állapotban fennmaradt tisztázatokból dolgozhattunk, így ezek nem jelentettek gondot. Abaúj ismertetésénél viszont nehezítette munkánkat, hogy a legjobb, legteljesebb kéziratban erősen kifakult a tinta, bár 97–98 százalékban így is olvasható volt (hála a jó minőségű szkennelésnek). Az olvashatatlan részeknél rendelkezésünkre állt egy másik kézirat, amelynek alapszövege nagyrészt egyezett a kifakult kézirat *javítatlan* alapszövegével – a javításokat pedig Bél szerencsére más (jobb minőségű?) tintával írta bele a kéziratba, így azok nem halványodtak el annyira. A szöveg gondozása, pontos rekonstrukciója ezzel együtt is elég összetett és nehéz munka volt.

Borsod vármegye leírásának megjelentetése kissé kalandosan alakult. A legjobb és legteljesebb szövegváltozatot egy kései kézirat őrizte meg, amelyet a vármegye készítettett. A kézirat eredetijének azonban nyoma veszett – utolsó, általunk ismert őrzési helye a szentsimoni római katolikus plébánia volt –, csupán a xerox-másolata volt fellelhető, de ebből

a kópiából is eltűnt néhány lap. Ezt a problémát kezdetben úgy oldottuk meg, hogy egy másik, szintén teljes szöveget tartalmazó példányból pótoltuk a hiányzó részek szövegét. Már a munkálatok végén jártunk, amikor tudomásunkra jutott, hogy Horváth István, az egri Főegyházmegyei Levéltár vezetője az arlói plébánián – Szentsimontól 10 kilométerre – megtalálta Borsod leírásának egy kéziratos példányát. Nagylelkű segítségének köszönhetően hamarosan megkaptuk a leírásról készült fotókat, s örömmel állapítottuk meg, amit már sejteni lehetett – a „szentsimoni” kézirat vándorolt át valamilyen módon Arlóra. Így már nem volt akadálya annak, hogy a teljes szöveget eme kézirat alapján adjuk ki – persze az írnoki hibák kijavításánál figyelembe vettük a többi példány textusát is.

A VI. kötet készítése során egy új taggal bővült a csapatunk: Tóth Péter, a kiváló történész és latinista, a Miskolci Egyetem nyugalmazott tanszékvezető docense csatlakozott hozzánk. Érkezése nagy nyereség nekünk, hiszen egy olyan kutatóról van szó, aki már régóta familiáris viszonyban van Bél Mátyás *Notitiájával*: a mű számos részét magyarrá fordította korábban. Neki köszönhető, hogy a „szentsimoni” (arlói) példányt – xerox másolatban – egyáltalán megismerhetjük; emellett orozlánrészt vállalt Borsod vármegye leírásának gondozásában és jegyzetelésében. Munkájára a következő kötet készítésekor is számítunk.

Ezúttal is sok kollégának tartozunk köszönettel. Hálásak vagyunk Glück Lászlónak, a BTK Történettudományi Intézet tudományos munkatársának, szövegkiadó csapatunk korábbi tagjának, aki értesített minket a „szentsimoni” példány eredetijének felbukkanásáról – illetve a már említett Horváth Istvánnak is, amiért bámulatos gyorsasággal és hatékonysággal fotómásolatot készített nekünk a kézitról, és egyebekben is a segítségünkre volt. Nagyon köszönjük Sánta Sárának, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársának, hogy előmozdította munkánkat a nemzeti bibliotékában lévő Bél Mátyás-kéziratok felkutatásakor. Végül ismételten hálával tartozunk Szalai Katalinnak, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár igazgatójának, illetve a könyvtár többi munkatársának, amiért készségesen együttműködtek velünk a kéziratok digitalizálása során.

Finitum Anno 1726. d. ult. Apr. infinitis interea laboribus aliis exantlatis, S. D. G. – „Befejeztem 1726. áprilisának utolsó napján, miközben számtalan egyéb fáradságos munkát is elvégeztem; egyedül Istené a dicsőség!” – jegyezte fel Bél Mátyás Zólyom vármegye leírásának saját kezű fogalmazványában, az utolsó levél végén.¹ Mi is hasonló körülmények között dolgozunk a *Notitia* kéziratos vármegyeleírásainak megjelentetésén, miként a hajdani szerző magán a művön: munkánkból adódóan sok egyéb feladatot kell elvégeznünk, illetve más kutatásokban is részt veszünk – bőségesen vannak a mi életünkben is *labores alii infiniti*. Bél páratlan szorgalma és kitartása azonban példát mutat nekünk. Ő valahogy mindig merített erőt, hogy odaüljön az íróasztalhoz, és a fárasztó lelkeszi-családapai teendők, illetve egyéb tudományos kutakodások mellett tovább írja hazája ismertetését. Tisztában volt ugyanis azzal, hogy a tudós munkája nem mindig boldog és felhőtlen elmélkedés, hanem igen gyakran küzdelmes robotolás: ám a nagy művek alapozása – és Bél ennek is tudatában volt –, a nagy lélegzetű vállalkások teljesítése általában csak így végezhető el. Ahogy nyilvánvalóan azt is tudta, hogy az ilyen monoton munka szintén okozhat kutatói izgalmakat, örvendetes felfedezéseket – sőt, valójában az efféle lelkiismeretes, verejtékes munkálkodás vezet el a legbiztosabban új következtetésekhez. A felfedezés izgalmát mi is sokszor megtapasztaltuk a szövegkiadás során, és bízunk abban, hogy az Olvasónak is sok örömet és hasznos kutatási adatokat tartogat Bél alkotása. Ennek reményében bocsátjuk útjára munkatársaimmal – Benei Bernadettel, Jarmalov Rezsővel, Gőzsy Zoltánnal és Tóth Péterrel – sorozatunk hatodik kötetét.

Székesfehérvárott, 2020. február 26-án

Tóth Gergely

1 Ld. LK 427. kt. p. 628. Vö. TÓTH 2006. nr. 14/IV. (10. o.), TÓTH 2007. II. 48.

FOREWORD

In Volume 6 of our textual edition series we present four new portions of Matthias Bel's large-scale encyclopedia of Hungary. The descriptions of Abaúj, Gömör, Torna and Borsod counties were hitherto available in manuscript form only; none of them had ever been published in print with the original Latin text. In terms of the translations, the descriptions of Gömör and Torna counties had earlier been published in Hungarian, while only small sections of the description of Borsod County had been translated, and nothing of Abaúj County. We therefore have every confidence that the current volume will be received with interest by researchers, as well as by the wider professional public: archaeologists, art historians, curators and local historians.

We reiterate here something that we have emphasised on many earlier occasions: Bel's *Notitia* is not a work of even quality — in terms of style, composition, or data. The current volume once again confirms this. With respect to composition and elaboration, the quality of each county description depended on whether Matthias Bel had sufficient time to reshape the material sent to him by his data collectors, and to polish it in line with his own concept. In the case of Abaúj, Gömör and Torna counties, this did indeed take place — all three county descriptions bear the trace of Bel's unmistakable style. However, for some reason the author was unable to revise the description of Borsod, thus what we have is in the far less harmonious and polished style, and with the more rudimentary composition, of Bel's principal data collector, János Matolai.

The situation is equally erratic in terms of the richness of the data. The description of Abaúj County is certainly ambiguous in this respect. The descriptions of the market towns and villages are mostly very informative, since Bel received detailed descriptions of all four of the county's municipalities — and these data collections have also survived. Unfortunately, the presentation of Kassa (Košice) is rather poor, because although Bel elaborated the historical part outstandingly well, he could provide little meaningful information on the "contemporary" condition of the historical city. The description of Gömör County provides a direct contrast to that of Kassa: the presentation of contemporary conditions, and the descriptions of the individual market towns and villages, are very detailed — especially with respect to the activities and livelihoods of the inhabitants of the various settlements — although for some reason Bel postponed the writing of the historical part, which in the end was never completed.

The author was also able to rely on a rich collection of data for the description of the small county of Torna, thus the presentation of the settlements offers many fascinating details. The most striking chapter in this description is the section on the Szádelő (Zádiel) and Szilice (Silica) caves, including the cross-sectional drawing of the latter. The description of Borsod County was the work of the above-mentioned János Matolai, who personally visited the county in September 1730, thus what he writes is extremely valuable in terms of local history. In the general part of the description, the discussion of the county's (medicinal) spas deserves particular attention, while the special part contains important information about the city of Miskolc and its contemporary population — although the presentation of the villages is also of consistently good quality.

The revision and critical edition of the texts of the county descriptions were not without problems. In the case of the description of Gömör and Torna counties, we were able to work from well-preserved, clean copies, thus these were entirely unproblematic. With respect to the description of Abaúj County, however, our work was made difficult by the fact that the ink was extremely faded on the best and most complete manuscript, although 97 to 98 percent of it was still legible (thanks to high-quality scanning). For the illegible parts, we were able to rely on another manuscript, the basic text of which largely tallied with the *uncorrected* basic text of the faded manuscript — and, fortunately, the corrections had been written into the manuscript by Bel using a different (better-quality?) ink, thus had not faded to the same extent. The revision and accurate reconstruction of the text still proved to be rather complex and difficult work.

The publication of the description of Borsod County was a rather convoluted task. The best and most complete version of the text was preserved in a late manuscript, which had been made for the county. However, the original manuscript was lost — its last known location was the Roman Catholic parish of Szentsimon; only a photocopy was available, although some pages were missing even from this copy. The problem was solved initially by replacing the missing parts from another manuscript, which also contained the full text. We were already nearing the end of our work when we learned that István Horváth, director of the Archepiscopal Archives of Eger, had come across a manuscript copy of the description of Borsod in the parish of Arló — 10 kilometres from Szentsimon. Thanks to his generous help, we soon had in our possession photographs of the description and were delighted to be able to confirm what we already suspected: the “Szentsimon” manuscript had somehow ended up in Arló. There was thus no obstacle to the publication of the complete text on the basis of this manuscript — while of course taking into account the various other copies of the text when correcting clerical errors.

During the work on volume 6, our team welcomed a new member: we were joined by Péter Tóth, a prominent historian and Latinist, retired associate professor and head of department at the University of Miskolc. In terms of his research experience, his arrival was a huge benefit to us, as he had long been familiar with Bel’s *Notitia* and had translated many parts of the work into Hungarian. It is thanks to him that we were able to obtain a — xeroxed — copy of the “Szentsimon” (Arló) manuscript, and besides, he took on the lion’s share of the revision and annotation of the description of Borsod County. We are also counting on his contribution during work on the next volume.

Once again, we are grateful to many of our colleagues. We would like to express our thanks here to László Glück, an associate research fellow at the Institute of History of the Research Centre for the Humanities, a former member of our text publishing team, who notified us of the discovery of the original of the “Szentsimon” copy; as well as to István Horváth, whom we mentioned above, for making photocopies of the manuscript with amazing speed and efficiency, and for his other contributions. Many thanks go to Sára Sánta of the National Széchényi Library, who facilitated our research on the Bel manuscripts. Finally, we are infinitely grateful to Katalin Szalai, director of the Cathedral Library of Esztergom, and the other library staff, who gave us their willing support with the digitization of the manuscripts.

Finitum Anno 1726. d. ult. Apr. infinitis interea laboribus aliis exantlatis, S. D. G. — “Completed on the last day of April 1726, while undertaking countless other laborious tasks; To God alone be the glory!” These are the words with which Matthias Bel signed the final page of the handwritten draft of the description of Zólyom County.¹ We too were working on the publication of the county description manuscripts of the *Notitia* under similar conditions as those faced by the author of the original work itself: because of the nature of our work, we were obliged to perform many other tasks, and to participate in other research as well — *labores alii infiniti* are likewise in abundance in our lives. Bel’s unparalleled diligence and perseverance, however, stood as an example for us. Somehow he always found the strength to sit at his desk and continue to write the description of his native country, alongside his other demanding duties as a parish priest and a father, and in parallel with other scholarly research. He was aware that the work of a scholar does not always take the form of contented and carefree contemplation, but typically involves arduous toil: however, there is no other way to lay the foundations of great work — something that Bel was also aware of — or to perform great endeavours. He was also clearly aware that such monotonous work may lead to exciting and rewarding discoveries on the part of the researcher — indeed, this kind of conscientious, laborious work is the most likely to result in new discoveries. We also experienced the thrill of discovery on several occasions while editing the text, and we trust that our readers will find great pleasure and valuable research data in Bel’s work. It is with this profound hope that I and my colleagues — Bernadett Benei, Rezső Jarmalov, Zoltán Gőzsy and Péter Tóth — publish the sixth volume in our series.

Székesfehérvár, 26 February 2020

Gergely Tóth

¹ See LK vol. 427, p. 628. Cf. TÓTH 2006. no. 14/IV. (p. 10), TÓTH 2007. II. 48.